

Сосновська І. Ю.
студентка IV курсу
спеціальності 053 «Психологія»
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»

Науковий керівник:
Михальчук Ю. О.
к. психол. н., доцент,
завідувач кафедри психології
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»

ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Результати психологічних досліджень України та усього світу, численні факти прояву агресивності підлітків свідчать про актуальність і значущість цієї проблеми.

Агресія (лат. *agressio* – напад) – мотивована деструктивна поведінка, яка суперечить нормам і правилам існування людей у суспільстві, завдає об'єктам нападу (живим і неживим) шкоди – фізичної і моральної (негативні переживання, стан напруження, страху, пригнобленості тощо).

У літературі представлено досить велику кількість типів класифікації агресії. Так, виділяють два основних види агресивної поведінки: конструктивну агресію (відкриті прояви агресивних спонукань, реалізовані в соціально прийнятній формі, при наявності відповідних поведінкових навичок і стереотипів емоційного реагування, відкритості соціального досвіду і можливості саморегуляції та корекції поведінки); деструктивну агресію (прямий прояв агресивності, пов'язаний із порушенням морально-етичних норм, що містить елементи делінквентної або кримінальної поведінки з недостатнім урахуванням вимог реальності та зниженим емоційним самоконтролем) [4, с. 185].

У підлітковому віці вперше відбувається заперечення загально визнаної моралі, бажання йти всім і всьому наперекір, створити власну систему цінностей [1].

Психотерапевти наполягають на ретельному обстеженні і виявленні причин агресивної поведінки, особливо, якщо вона проявляється в підлітковому віці. Агресивна поведінка підлітків, якщо вона не викликана захворюваннями або порушеннями в організмі, може бути як формою протесту на обмеження в школі, вдома, так і бажанням самоствердитися серед однокласників за допомогою конфліктів з педагогами.

Крім того, причинами агресії можуть також стати соціально-економічна нерівність, вплив ЗМІ, фільмів, погана компанія, конфлікти в родині між батьками і дітьми. Поєднання несприятливих біологічних, психологічних,

сімейних та інших соціально-психологічних чинників спотворює весь спосіб життя підлітків. Характерним для них стає порушення емоційних відносин з оточуючими людьми. Підлітки підпадають під сильний вплив підліткової групи, що нерідко формує асоціальну шкалу життєвих цінностей. Сам спосіб життя, середовище, стиль і коло спілкування сприяють розвитку та закріпленню девіантної поведінки. Таким чином, має місце негативний мікроклімат у багатьох сім'ях, який обумовлює виникнення відчуженості, грубості, неприязні певної частини підлітків, прагнення робити все на зло, всупереч волі оточуючих, що створює об'єктивні передумови для появи демонстративної непокори, агресивності й руйнівних дій [5, с. 121]. Підлітки отримують відомості про агресію також із спілкування з однолітками. Вони вчать ся вести себе агресивно, спостерігаючи за поведінкою інших дітей (наприклад, однокласників). Однак ті, хто дуже агресивний, швидше за все, виявляться пригнобленими більшістю в класі. З іншого боку, ці агресивні діти можуть знайти друзів серед інших агресивних однолітків.

У підлітковому віці відбувається статеве дозрівання і психологічне дорослішання, бажання конфліктувати з усім світом, і особливо - вчителями і батьками, що обмежують життя. Цей період найбільш складний і суперечливий для будь-якого підлітка [2].

Прояви агресії обумовлені як віковими, так і статевими особливостями. У юнаків-підлітків усі показники агресії виражені набагато сильніше, ніж у дівчат, агресія яких в основному існує потенційно – у формах страху чи залежності. Агресивність юнаків виявляється як тенденція чи реальність поведінки. У юнаків-підлітків переважає пряма фізична і вербальна агресія; на відміну від них, у дівчат переважає непряма вербальна форма агресії. Дані дослідження Л. М. Семенюк свідчать про те, що всередині підліткового віку як у хлопчиків, так і у дівчат існують вікові періоди з більш високим і більш низьким рівнем прояву агресивної поведінки. Так, встановлено, що у хлопчиків є два піки прояву агресії: 12 років і 14-15 років. У дівчат також виявляються два піки: найбільший рівень прояву агресивної поведінки відзначається в 11 і в 13 років [3, с. 23].

Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків залежать від їх місця в суспільстві, соціального рівня. Між агресією та агресивністю існує різниця. Агресивність - це риса характеру, а агресія - емоційний стан, який піддається коригуванню при правильно обраному способі. Агресивна поведінка - це відхилення, з яким потрібно і можна боротися. Важливо правильно і своєчасно визначити причину, яка привела до агресивної поведінки, і призначити лікування. Це може бути як візити до психолога на профілактичні бесіди, так і медикаментозне лікування [2].

Психологи називають однією з головних причин прояви агресії у підлітків - бажання привернути до себе увагу. Агресія - своєрідний крик про допомогу. За агресією часто ховається слабкість, страх, невпевненість в собі. Виділяють наступні причини агресивної поведінки підлітків: вікова криза; несприятливі обставини в сім'ї, дитячому садку, школі; комплекс

неповноцінності; спадковість; гормональні порушення; захворювання організму; зловживання алкоголем, наркотиками.

Батьки - приклад для агресивності підлітків. Батьки, навіть, в момент дорослішання підлітка, є прикладом для наслідування. Якщо батьки «скандалісти», то більше ніж 90% що в майбутній сім'ї дитини буде так само, навіть якщо батьки намагаються не висловлювати агресію при підлітку, він її все одно добре відчуває. Можливо навіть, що підліток у даних сім'ях дуже тихий і забитий, але надалі він стане жорстоким агресивним тираном. Впливають на підліткову агресію алкоголь, нікотин і наркотики. Всі речовини, які активно впливають на психіку, руйнують головний мозок [2].

Головний вплив на дитину все-таки робить середовище, де він росте. Батьки повинні зрозуміти, що їх дитина ще не доросла, хоча він намагається це всім довести. Це складний перехідний вік, коли підлітку найбільше потрібні любов і розуміння в сім'ї.

Підліткова агресія найчастіше проявляється у відповідь на несприятливе середовище, в якому він знаходиться. Варто визнати, що основна причина криється у ставленні до них батьків і найближчих родичів. Відсутність любові та турботи, неконструктивна критика, надмірний тиск і контроль, постійні стреси породжують озлоблене ставлення до навколишнього світу. Підліток прагне швидше подорослішати, але емоційно залишається дитиною. Тому батькам в цей період особливо важливо дотримуватися тонку межу: ставитися до нього, як до дорослого, але і не забувати виявляти почуття і турботу.

Кілька порад як боротися з підлітковою агресією: корекція агресивної поведінки підлітків – це спільна праця батьків, вчителів і звичайно, самого «хворого». Серед рекомендацій, в тому числі і для профілактики агресивної поведінки, важливе місце займає пункт активного і цікавого дозвілля школяра. Дуже добре впливають на дітей різного віку заняття в спортивних секціях. Методи корекції агресивної поведінки підлітків залежать від причини агресивної поведінки. Якщо вона психологічна, то коригуватися агресія буде за допомогою психологічних бесід, тестів, програм, ігор (як групових, так і індивідуальних).

Медикаментозний метод коригування агресивної поведінки застосовується, якщо захворювання викликане біологічним фактором, тобто, спадковістю, зловживанням наркотиками, алкоголем. Також агресивна поведінка може бути викликана порушенням гормонального фону, інфекційними захворюваннями.

Батькам підлітка можна дати наступні рекомендації: варто визнати, що єдиного рішення підліткової агресивності не існує. Перш за все, слід визначити, що могло стати причиною виникнення агресивної поведінки у підлітка. Грунтуючись на цьому, ви зможете визначити, що необхідно змінити у своїй поведінці, оточенні дитини. Запам'ятайте, головна ваша задача, як батьків - звести до мінімуму прояви агресії, а значить, забезпечити максимально комфортні умови для нього або змінити свій стиль виховання.

Найчастіше батьки стають причиною виникнення агресії у дитини, тому варто почати з виховання самого себе. Слід дати можливість підлітку вирішувати, проявляти ініціативу або ж у всьому враховувати його інтереси. Обов'язковою вимогою – це виключити агресію в родині. Важливо перенаправити підліткову агресію в корисне русло, наприклад, в спорт. Слід частіше розмовляти з дитиною в якості друга, не вказувати, що робити, а взяти на себе роль мудрого наставника, який радить, а не засуджує. Частіше хваліть дитину, це вселить у нього впевненість.

Поважайте його вибір, навіть якщо він здається вам неправильним. Агресивним підліток не стає просто так і з власної волі. Пам'ятайте, що ви приклад для наслідування своєї дитини. Адже не дарма кажуть: «Не виховуйте дітей, виховуйте себе».

Список використаних джерел

1. Гуггенбюль А. Зловещее очарование насилия. Профилактика детской агрессивности и жестокости и борьба с ними. СПб. : Питер, 2000. 298 с.
2. Калинина Е.А. Агрессия и агрессивность у подростков 14–15 лет. Обществ. науки и современность. 1993. №3. С. 183–190.
3. Семенюк Л. М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции. М.: Академия, 1996. 125 с.